

Skupina Za Savo:

Društvo Eko krog

Zavod Leeway Collective

Inštitut LUTRA

Mladi za podnebno pravičnost

Civilna iniciativa #ZaSavo Litija

Civilna iniciativa za ekosocialno družbo in razvoj Zasavja

Balkan River Defence

Društvo za preučevanje rib Slovenije

www.za-savo.si

info@za-savo.si

Uredništvo ZON.si

Cesta 1. maja 56

1430 Hrastnik

Poslano na: urednistvo@zon.si

Datum: 05. 04. 2024

Popravek – prikaz nasprotnih dejstev prispevka z naslovom »Prva naj bi bila v Suhadolu, sledita hidroelektrarni Trbovlje in Renke« na spletnem portalu ZON

Naši popravki se nanašajo na naslednje navedbe v omenjenem članku: *»V skupini HSE poudarjajo, da njihove družbe, ki upravljajo HE na Dravi, Soči in Savi, pri gradnji in energetski izrabi vodnega potenciala rek **ves čas upoštevajo okoljevarstvene zahteve in načela trajnostnega razvoja, skrbijo za poplavno varnost ter primeren življenjski prostor in urejene prehode za vodne organizme, otoke za ptice, mokrišča in vodne habitate. Poleg tega tudi redno vzdržujejo energetska infrastrukturo, tako elektrarn kot brežin rek in kanalov.**«*

Menimo, da navedbe, ki smo jih označili v krepkem tisku, ne držijo, saj tako dejanske ugotovitve s terena kot rezultati monitoringov hidroelektrarn kažejo ravno nasprotno.

a) Popravki glede na navedbe v zvezi s skrbjo za primeren življenjski prostor za vodne organizme in vodne habitate

Vplivi HE na ribe in ribojede ptice ter vodne habitate

21. marca 2024 smo dokumentirali obsežen pogin drstečih se podusti in propad iker na brzicah pri Mostecu v občini Brežice, pod pregrado hidroelektrarne Brežice. Omenjene brzice so zadnje večje drstišče litofilnih vrst rib na spodnji Savi. Ko je prišlo do zadrževanja vode za pregrado, je voda na brzicah izjemno hitro (v okoli 20 minutah) upadla in presenetila ribe med drstjo.

Ob tem naj izpostavimo še, da je življenjski prostor podusti varovan po slovenski zakonodaji¹.

Video dokumentacija pogina rib na drsti: (prosimo za vključitev v objavo):

<https://www.youtube.com/watch?v=erAG-jA5gNc>

Uničujoče vplive hidroelektrarn na drst rib, vodne habitate in ribje populacije je v svojih monitoringih²⁻¹¹ zabeležil tudi Zavod za ribištvo Slovenije (ZZRS), ki je več kot desetletje spremljal stanje pred in po izgradnji hidroelektrarn na spodnji Savi, pa tudi na Dravi.

V strokovnem mnenju¹² št. 4202-13/2021-4 z dne 8. 3. 2021 ZZRS navaja, da ima »zgrajena veriga (spodnjesavskih - op. p.) hidroelektrarn **negativen vpliv na habitat in obstoječo združbo rib do take mere, da nekatere vrste na odseku Save od HE Vrhovo do HE Brežice ocenjujemo kot lokalno izumrle, za večino preostalih reofilnih (= rečnih – op.p.) vrst rib pa rezultati ihtioloških monitoringov kažejo, da so njihove populacije v upadanju.**«

Na precejšnje zmanjšanje števila rib kaže tudi upad števila ribojedih ptic na spodnjesavskih akumulacijah.¹³ Izjema je akumulacija HE Vrhovo, ki se »oskrbuje« z ribami iz Zasavja, kjer hidroelektrarn na Savi ni. Tam se število ribojedih ptic ni bistveno zmanjšalo.

Tudi na reki Soči HSE po našem mnenju ne skrbi ustrezno za vodne habitate. Na okoli 6 km dolgem odseku reke pod jezom Ajba znaša ekološko sprejemljivi pretok v strugi namreč le 2,5 m³/s¹⁴. Glede na javno dostopne podatke gorvodne vodomerne postaje ARSO¹⁵ (niz let 2005-2021) so pretoki v vrednosti 2,5 m³/s tako ekstremno nizki, da lahko z gotovostjo trdimo, da se po naravni poti v srednji Soči nikdar ne bi pojavili.

Vplivi HE na intersticielne nevretenčarje, vodni habitat in kakovost vode

Raziskava ob izpraznjenju akumulacije Most na Soči¹⁶, ki so jo leta 2018 opravili sodelavci Nacionalnega inštituta za biologijo in Inštituta za vode, je pokazala negativne vplive hidroelektrarne na vodne habitate. Meritve zamuljenih tal akumulacijskega jezera so pokazale onesnaženost, gnitje ter izrazito slabšo kakovost vode. Ugotovili so tudi, da mulj prekinja stik med reko in podzemno vodo in negativno vpliva na intersticielne nevretenčarje, ki živijo v prodnatem dnu in so naravni čistilci voda.

b) Popravki navedbe v zvezi s skrbjo za urejene prehode za vodne organizme

Menimo tudi, da ne drži navedba, da HSE skrbi za urejenost prehodov za vodne organizme; v prehodih na spodnjesavski verigi HE so bile tekom monitoringov ZZRS namreč večkrat

ugotovljene neprimerne razmere, kot so: nevzdrževanje (zaraščenost, zaplavljenost, zamuljenost), neustreznost izlivnih delov, kjer bi ribe morale vstopiti v stezo, premajhni pretoki ali veliko nihanje v pretokih v stezi ter prevelike hitrosti vode.

Specifično pri ribji stezi HE Brežice težavo predstavljajo tudi vsakoletni remont jedrske elektrarne Krško, saj v tem času zaradi znižanja kote vode v akumulaciji prehod za vodne organizme ne deluje. Kadar remont sovпада z obdobjem ribje drsti ali migracije, pride do prekinitve obeh procesov in ribja steza svojemu namenu ne služi.

c) Popravki navedbe v zvezi s skrbjo za otoke za ptice in upoštevanjem okoljevarstvenih zahtev (omilitveni ukrepi, nadomestni habitati)

Prav tako ne držijo navedbe v omenjenem članku, da družbe HSE skrbijo za otoke za ptice in upoštevajo okoljevarstvene zahteve. DOPPS – Društvo za opazovanje in preučevanje ptic Slovenije je v letu 2018 izvedel študijo¹⁷ pregleda tako imenovanih nadomestnih habitatov in omilitvenih ukrepov na HE Brežice.

Študija ugotavlja, da **»omilitveni ukrepi niso bili izvedeni ali pa so bili izvedeni zelo slabo in niso vzdrževani (večina zasaditev je propadla in jo je potrebno sanirati, gnezdilni otoki za čigre se zaraščajo, gnezdilne stene za vodomca (*Alcedo atthis*) so popolnoma neprimerne zanj, itd). Monitoringi in spremljanje populacij, kateri bi pokazali učinkovitost omilitvenih ukrepov se ne izvajajo, kljub njihovi obvezni izvedbi.«**

Danes, sedem let po pričetku obratovanja HE Brežice, ko bi morali biti gnezdilni splavi in ostali nadomestni habitati že zdavnaj funkcionalni, stanje glede na naša terenska opažanja ni dosti boljše. Splavi za gnezdenje čiger so svojemu namenu delno služili le eno leto (2022), ko na edinem za gnezdenje primernem otoku ni bilo ustreznih razmer (zaraščenost). A ker na splavih ni skrivališč za ptičje mladiče, so ti posledično postali hrana za čaplje.

Spodletel je tudi poskus ureditve nadomestnega travnika z orhidejami in gozda (NH3). Kljub obsežnim posegom so bile namreč v letu 2023 (6 let po pričetku obratovanja HE) na travnatem območju prisotne večinoma le invazivne tujerodne rastlinske vrste. V nadomestnem gozdu razen samoniklih invazivnih vrst (robinija, ameriški javor) nobeno od zasajenih dreves ne uspeva.

Slika 1: Nadomestni gozdni habitat ob HE Brežice brez dreves (Foto: Dušan Klenovšek, 2022)

Slika 2: Nadomestni travniški habitat ob HE Brežice prerašča invazivna ambrozija (Foto: Dušan Klenovšek, 2021)

d) Popravki v zvezi z navedbo glede skrbi za poplavno varnost

V zvezi s navedbo HSE o skrbi za poplavno varnost naj izpostavimo, da je med lanskimi (2023) avgustovskimi poplavami voda zalila precej kmetijskih površin na območju akumulacije HE Krško (celotno Pijavško polje). Zgolj nekaj centimetrov pa je manjkalo, da bi bilo poplavljen tudi staro mestno jedro Krškega.

Ob tem izpostavljamo tudi, da predstavljajo dnevna nihanja v pretokih vode nevarnost za utopitev na vseh akumulacijskih jezerih, še posebej kopalnih vodah (npr. na Soči)¹⁸. Nenaden začetek spuščanja vode čez turbine oziroma polnjenja akumulacije se namreč izvaja brez zvočnega signala.

ZAKLJUČEK:

Menimo, da glede na vsa navedena dejstva nemogoče, da bi HSE spoštoval okoljevarstvene zahteve in načela trajnostnega razvoja, kot je sicer navedeno v prispevku.

V času, ko prihaja do odločitev v zvezi z gradnjo novih HE v Zasavju, opažamo medijske objave, s katerimi, predvidevamo, skuša investitor prepričati lokalno prebivalstvo o pozitivnih učinkih hidroelektrarn. Žal izkušnje kažejo, da HE povzročajo veliko negativnih vplivov na naravo in posledično tudi na človeka.

Infrastrukturne ureditve (denimo kolesarske steze in protipoplavne nasipe), ki se lokalnim skupnostim pogosto obljublja ob izgradnji HE, bi se zagotovo dalo izvesti tudi brez predhodne gradnje HE.

Posledice morebitnih novih hidroelektrarn v zasavski regiji, ki je v preteklosti zaradi izrazite industrijske dejavnosti že utrpela številne okoljske in družbeno socialne degradacije, po našem mnenju vsekakor ne sodijo v koncept trajnostnega razvoja, ki se omenja v vašem prispevku.

Verjamemo, da bi bila prosto tekoča Sava (kolikor je še imamo) veliko bolj koristna za ljudi, razvoj, okolje in naravo od izgradnje novih jezov na njej, obenem pa bi na ta način sledili tudi strateškim smernicam EU na področju ohranjanja dobrega stanja voda.

In za konec, ne pozabimo, da je pri hidroelektrarnah obnovljiva samo voda, rečni (eko)sistem pa ne.

VIRI:

1 – Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/04, 109/04, 84/05, 115/07, 32/08 – odl. US, 96/08, 36/09, 102/11, 15/14, 64/16 in 62/19)

2 - Zabrc D. s sod. 2010. Ihtiološki pregled na HE Blanca v letu 2010. Poročilo o projektni nalogi. Zavod za ribištvo Slovenije, Ljubljana. 89 str.

3 - Zavod za ribištvo Slovenije. Pregled drstišč na HE Krško v letu 2012. Poročilo o projektni nalogi. Zavod za ribištvo Slovenije, Ljubljana. 16 str.

4 - Zabrc s sod., 2012. Vplivi novozgrajenih HE na spodnji Savi na ribje populacije v letu 2012. Poročilo o projektni nalogi. Zavod za ribištvo Slovenije, Ljubljana. 95 str.

5 - Zabrc s sod., 2013. Ihtiološki pregled na HE Arto - Blanca v letu 2013 poročilo o projektni nalogi. Zavod za ribištvo Slovenije, Ljubljana. 137 str.

6 - Zabrc s sod., 2014. Monitoring rib v akumulaciji HE Krško in njenih pritokih v letu 2014: poročilo o projektni nalogi. Zavod za ribištvo Slovenije, Ljubljana. 88 str.

7 - Zabrc s sod. 2016. Ihtiološki monitoring akumulacije HE Arto-Blanca v letu 2016: poročilo o projektni nalogi. Zavod za ribištvo Slovenije, Ljubljana.

- 8 - Zabrc s sod., 2017. Monitoring rib v akumulaciji HE Krško in njenih pritokih v letu 2017: poročilo o projektni nalogi. Zavod za ribištvo Slovenije, Ljubljana. 93 str.
- 9 - Jenič, A. in Zabrc. D. 2018. IHTIOLOŠKI MONITORING DRSTIŠČ NA HE BOŠTANJ V LETU 2018. poročilo o projektni nalogi. Zavod za ribištvo Slovenije, Ljubljana. 27 str.
- 10 - Jenič, A. in Zabrc, D. 2018. IHTIOLOŠKI MONITORING DRSTIŠČ NA HE KRŠKO V LETU 2018. Poročilo o projektni nalogi. Zavod za ribištvo Slovenije, Ljubljana. 18 str.
- 11 - Zabrc s sod., 2018: Monitoring rib v akumulaciji HE Boštanj in njenih pritokih v letu 2018: Poročilo o projektni nalogi. Zavod za ribištvo Slovenije, Ljubljana, 2018. 86 str.
- 12 – Zavod za ribištvo Slovenije: Izdaja mnenja o sprejemljivosti gradnje hidroelektrarne Mokrice - integralni postopek izdaje gradbenega dovoljenja (štev. dokumenta: 4202-13/2021-4, datum: 8. 3. 2021)
- 13 – Januarsko štetje vodnih ptic: <https://www.ptice.si/naravovarstvo-in-raziskave/monitoringi/iwc/> ter ustni podatek Dušana Klenovška, univ. dipl. biol. in člana DOPPS, koordinatorja popisa IWC na spodnji Savi
- 14 – <https://www.seng.si/hidroelektrarne/velike-hidroelektrarne/>
- 15
https://vode.arso.gov.si/hidarhiv/pov_arhiv_tab.php?p_vodotok=So%C4%8Da&p_postaja=8080
- 16 - Mori, N. et al. 2020. Pogled pod površje – živi svet v podzemnih vodah rečnih nanosov. Vodni dnevi 2020.
- 17 - Ploj, A. (2018): HE Brežice – obljube in realnost. Pregled realizacije obljubljenih nadomestnih habitatov in omilitvenih ukrepov. DOPPS – BirdLife Slovenija, Ljubljana.
- 18 - Vorkapič M. 29. 07. 2020. Na tem mestu že več utopitev, vse zaradi nenadnega dviga vode. 24ur.com